

Sosiaalipalvelujen tuottavuuden mittaamisessa on paljon kehitettävää

Tilastokeskuksen laskelmien mukaan julkisten sosiaalipalvelujen tuottavuus heikkeni Suomessa vuodesta 2001 vuoteen 2008 joka vuosi yhtä vuotta lukuun ottamatta. Pahimmillaan vuonna 2001 kokonaistuottavuus heikkeni 5,3 prosenttia, ja parhaimmillaan se kasvoi 0,1 prosenttia vuonna 2005. Sosiaalipalvelujen tuottavuuden heikkeneminen viimeisen kymmenen vuoden aikana selittyy sillä, että julkisten sosiaalipalvelujen kokonaispanos on kasvanut kaikkina vuosina nopeammin kuin tuotos, lukuun ottamatta vuotta 2005.

Tilastokeskus pyrkii mittaamaan sekä yksityisen että julkisen tuotannon määrää kiinteähintaisilla volyyymi-indikaattoreilla. Näin pyritään yhdenmukaisiin ja vertailukelpoisiin tuotoksen ja tuottavuuden mittaamisen käytäntöihin kansantalouden tilinpidossa. Pelkillä yhtenevillä käytännöillä ei kuitenkaan päästä eroon sosiaalipalvelujen tuottavuuden mittaamisen haasteista. Kuva tuottavuuden kehityksestä riippuu pitkälle siitä, kuinka onnistumme ratkaisemaan tuottavuuden mittaamiseen liittyvät haasteet: mikä on tuotos, ja kuinka ottaa huomioon palvelujen laatu ja vaikuttavuus?

Yksi sosiaalipalvelujen tuottavuuden mittaamisen ongelmista on, että **tuotos ei ole hyvin määritelty**. Lukumääriin perustuvat tuotosindikaattorit, kuten esimerkiksi asumisvuorokaudet ja hoitopäivät, eivät huomioi saadun hoivan määrää, joka riippuu asiakkaan hoivan tarpeesta. Esimerkiksi mielenterveyspotilaan kohdalla viikon mittainen hoitojakso voi sisältää joko paljon tai vähän palveluja asiakkaan hoidon tarpeen mukaan. Vanhuspalveluissa tarpeen (hoitoisuuden) vaikutus tuotoksen määrään pyritään huomioimaan RUG-painojen avulla (Heikkinen ja Hautakangas, 2008), mutta vastaavia käytäntöjä ei tällä hetkellä ole käytössä esimerkiksi vammaisten palveluissa tai lasten ja nuorten laitoshoidossa.

Tarpeen lisäksi tuottavuuden mittaamisessa olisi huomioitava myös tuotoksen **laatu**. Laineen (2005) tutkimus vanhustenhuollon laadun ja tuottavuuden välisestä suhteesta osoittaa, että vanhustenhuollon voimavarojen, tuotantoprosessin ja lopputuotoksen laatua on mahdollista mitata useilla indikaattoreilla. Tästä huolimatta laatumittareiden käyttö osana vanhustenhuollon tuotoksen ja tuottavuuden mittaamista on kuitenkin vielä suhteellisen vähäistä.

Tuottavuuden mittaamista kritisoidaan usein myös siitä, että se ei tuota tietoa sosiaalipalvelujen vaikuttavuudesta. Tämä kritiikki koskee monia julkisia palveluja, koska julkisen tuotannon tavoitteena ei ole palvelut sinänsä vaan esimerkiksi asiakkaiden terveyden ja hyvinvoinnin kohentaminen ja ylläpito. Tämän kritiikin mukaan huomio tulisi kiinnittää tuotoksen sijasta hyvinvoinnin muutoksiin, joita sosiaalipalvelujen käyttö aiheuttaa. Tässä haasteeksi saattaa muodostua sopivan vaikuttavuusmittarin löytäminen.

Tuottavuuden mittaaminen tuottaa hyödyllistä tietoa sosiaalipalvelujen suorituskyvystä, mutta mittaamisen käytäntöjä olisi syytä kehittää siten, että palvelujen määrä, hoidon laatu ja vaikuttavuus tulisivat oikealla tavalla huomioiduksi.

Lisää tietoa:

Heikkinen, J., Hautakangas, S., 2008, Tuottavuuskehitys julkisten palveluiden tuotannossa, Yhteiskunta ja talous 1, 2008.

Laine, J., Laatu ja tuotannollista tehokkuutta? Taloustieteellinen tutkimus vanhusten laitoshoidosta, Stakes Tutkimuksia 151, Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi 2005.

Tilastokeskus, 2011, Kuntien ja kuntayhtymien tuottavuustilasto, Suomen Virallinen Tilasto, Julkinen talous 2011.

Ismo Linnosmaa
tutkimusprofessori
CHESS-yksikkö
etunimi.sukunimi@thl.fi
(Kuvaaja: Maarit Kytöharju)